

de Uitdienstbode

PERIODIEK VOOR DE LEDEN VAN DE KRING UVA-SENIOREN VAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

LEZING REINOUT WIERS, VOX-POP, 23 NOVEMBER 2023

◆ Anne Marie Bos

Waar een wil is, is een weg?

Op zijn geheel eigen, vrolijke wijze verwelkomt Kees Piena, de voorzitter van de Kring UvA-senioren, de ongeveer dertig kringleden, plus in het bijzonder de spreker van de dag, Reinout Wiers, hoogleraar Ontwikkelingspsychopathologie, gespecialiseerd in onderzoek naar (neuro)cognitieve processen in relatie tot verslaving. Hij zal spreken over zijn boek *Akrasia: Over vrije wil, verslaving en verandering*.

Akrasia

Wat is akrasia? Misschien hebben we het allemaal wel eens tegen onszelf gezegd: vanaf morgen ga ik gezonder leven, stop ik met roken, met te veel drinken, met te veel eten, met te weinig bewegen, echt waar, ik weet dat al die gewoontes niet goed voor me zijn, ik wil ervan af, ik weet het zeker, ik wil het echt. En misschien hebben we het ook al meegemaakt dat zo'n mooi voornemen vervolgens mislukt. Wat is er dan aan de hand? Is

er misschien sprake van gebrek aan wilskracht, van gebrek aan zelfbeheersing, kortom van akrasia? Hebben we dan iets gedaan tegen beter weten in? Of kan dat niet, handelen tegen je wil in, handelen tegen beter weten in?

Wiers gebruikt het voorbeeld van de ex-roker. Stel dat je als ex-roker een sigaret krijgt aangeboden, en dat je dan voor de keuze staat om die op te steken, of om een wortel met humus te eten. Je weet heel goed dat de wortel beter is, en je hebt ook het verlangen om nooit meer te roken. Maar die geur van tabak, dat gezellig met vrienden buiten staan, die herinnering aan het heerlijke effect van de nicotine. Alles overziend is de beste optie voor jou op dat moment: niet roken, maar de wortel nemen, en dat weet je ook. Maar ga je daar ook naar handelen? Als je toch de sigaret opsteekt, heb je dan last gehad van akrasia? Of bestaat dat niet?

Al in de antieke oudheid verschilden de Griekse filosofen hierover van mening. Plato laat Socrates zeggen: akrasia bestaat niet, je kan niet iets doen tegen je wil, want niemand kiest ervoor om tegen beter weten in het slechte te doen. Als iemand dat toch doet, dan komt dat simpelweg door gebrek aan echte kennis. Aristoteles

Reinout Wiers

daarentegen zegt: iemand kan wel degelijk handelen tegen beter weten in. Zo iemand heeft dan last van wilswaakte, akrasia, omdat hij zichzelf te weinig heeft geoefend, of omdat hij niet de juiste gewoontes heeft aangeleerd.

Duale modellen

Tegenwoordig wordt ter verklaring van akrasia in verschillende disciplines meestal een dubbelmodel gebruikt. Een filosofisch dubbelmodel is te vinden bij Harry Frankfurt: mensen hoeven niet zomaar toe te geven aan bijvoorbeeld hun trek in de sigaret. Ze kunnen erover nadenken. Ze willen roken (eerste-ordeverlangen), maar ze wensen ook dat ze niet willen roken omdat ze gezonder willen leven (tweede-ordeverlangen). Akrasia wordt dan overwonnen als ze hun (hogere) tweede-ordeverlangen de doorslag laten geven; anders doen ze iets wat ze eigenlijk niet willen. In de psychologie ▶

Verslag van de lezing van Reinout Wiers door Anne Marie Bos	1
Mededeling van het bestuur	3
Het getal door Bea Krenn	4
Verslag van de lezing van Pim van Gool door Jan Simons	5
Een prettig gesprek door Henriëtte Ritter	8
Margot las nog een boek over ouderen door Margot Taal	11
UvA Erfgoed door Marian Schilder	12
Fotorubriek door John Kleinen	15
Verslag van de eindejaarslunch door Agnes Schreiner	16
Van de redactie door Agnes Schreiner	17
UvA-nieuws/Colofon/Agenda	17

en de neurowetenschappen heeft het door Nobelprijswinnaar Daniel Kahneman ontwikkelde idee van een dubbel denksysteem veel invloed gehad. Het dubbele denksysteem, of het duale denkprocesmodel, gaat ervan uit dat de mens zowel een automatisch als een bewust denksysteem heeft. Het automatische systeem is het oeroude reptielenbrein, dat razendsnel is, van alles tegelijk kan verwerken, emotioneel en onderbewust is, en werkt op intuïtie en instinct. Het bewuste systeem is langzamer, analytischer en doelbewuster, en is uniek voor de mens. Het denkt na over begrippen, en weegt opties af. Het kan het automatische systeem controleren en spontane neigingen corrigeren.

Binnen de psychologie was de onderzoeksgroep van Wiers de eerste die het duale procesmodel toepaste op verslaving. Bij drankverslaving zegt het automatische denksysteem: gaan met die drank, terwijl het bewuste proces zegt: stoppen, niet doen.

De metafoor van het paard en de ruiter verheldert wat er volgens het duale model bij verslaving gebeurt. Iemand verliest de controle over zijn impulsieve gedrag. Het paard – het automatische, impulsieve systeem – is op hol geslagen, en de ruiter – het bewuste, reflectieve systeem – probeert tevergeefs het paard in bedwang te houden. Het paard is te sterk, de ruiter te zwak.

Het denkbeeld dat een deel van onze hersens functioneert als een automatisch en instinctief brein, dat door een ander hersengedeelte in toom gehouden wordt, was een aantrekkelijk idee, maar wordt tegenwoordig in de neurobiologie niet meer aangehangen. De werking van de hersens is veel ingewikkelder.

Ook in de psychologie ligt het duale procesmodel onder vuur. Het maakt namelijk niet duidelijk hoe de wisselwerking tussen de twee denksystemen verloopt. Bovendien hebben mensen standaard een mix van meer impulsieve en meer reflectieve processen. En er is geen empirisch bewijs voor automatisme en controle als gescheiden processen. Hoe verleidelijk het model ook is, het gedrag van mensen is veel te complex voor zo'n strikt onderscheid tussen doelbewust en automatisch handelen.

Het hedendaagse standpunt is dat er inderdaad subsystemen in de hersenen zijn, die echter niet los staan van elkaar, maar een geïntegreerd geheel vormen. Ons brein beïnvloedt ons door te voorspellen wat het effect van ons handelen zal zijn. Als ik dat kopje koffie wil pakken en ik verwacht dat het heet is, ga ik het niet zomaar pakken.

Vrije wil

Als ik tegen beter weten in iets doe wat ik eigenlijk niet wil, en wat ik me ook vast had voorgenomen om niet te doen, hoe zit het dan met onze vrije wil? Wiers verwijst hiervoor naar het boek *Mijn intenties en ik* van Lieke Asma (2021, Boom). Zij bespreekt drie filosofische standpunten over de vrije wil. Het deterministische standpunt dat vrije wil een illusie is, is te vinden in empirische neurologische wetenschappen; dit standpunt wordt niet ondersteund door psychologisch onderzoek. Het libertarische standpunt dat de vrije wil echt bestaat, is vaak verbonden aan de opvatting dat lichaam (hersenen) en geest zijn gescheiden; daarbij blijft het onduidelijk hoe de hersenen en de wil met elkaar zijn verbonden. Asma's eigen

standpunt tenslotte wordt door Wiers onderschreven, en is compatibilistisch: ook al is er een verschil tussen geest en hersenactiviteit, ze kunnen samen bestaan, als maar onderkend wordt dat het gaat om verschillende niveaus van beschrijving. Determinisme kijkt naar het verleden, waarin alles in een causale keten komt te staan, terwijl vrije wil toekomstgericht is. Vrije wil heeft te maken met ons voorstellingsvermogen, met het besef van waar je mee bezig bent.

Determinisme kijkt naar het verleden, de vrije wil is toekomstgericht

Verlaving als hersenziekte

Volgens de uitnodiging voor de lezing stelt Wiers zich de vraag "hoe het komt dat mensen die hun verslaving te boven zijn gekomen daar toch weer in kunnen terugvallen en iets doen wat ze eigenlijk niet willen doen". Wat gebeurt er dan met de vrije wil bij verslaving?

Het hard-deterministische antwoord van neurowetenschappers als Dick Swaab is, dat je daar helemaal niet over hoeft na te denken, want de vrije wil is een illusie. Dit is een grof antwoord, dat niets verklaart. Interessanter is volgens Wiers het neurowetenschappelijke model van Nora Volkow, dat verslaving beschouwt als een chronische hersenziekte, waarbij wel degelijk vrije wil verloren kan gaan. Sinds de jaren negentig is dit het dominante model om verslaving te begrijpen. Herstel van een verslaving is volgens dit model zo moeilijk of zelfs onmogelijk, omdat er permanente neuro-adaptaties in de hersenen hebben plaatsgevonden. Die veranderingen in de hersenen leiden tot steeds minder controle: als het middel of de activiteit zich aandient, dan moet daaraan gevolg gegeven worden. Een positief bijeffect van dit model is, dat de verslaafde niet als zwakkeling wordt beschouwd maar als patiënt. ►

Impulsieve processen:
Gaan!

Reflectieve processen:
Stoppen!

Dat neemt de schuld bij de verslaafde weg, omdat verslaving dan geen moreel probleem meer is. Het is dan niet gepast om verwijtend te zeggen: “je hebt er zelf voor gekozen, je had minder wilszwakte moeten hebben, minder akrasia”.

Daar staat tegenover, dat het etiket van de hersenziekte juist een stigmatiserende werking kan hebben: blijf uit de buurt van mensen met hersenziekten. Bovendien kan het mensen met een verslaving het gevoel geven dat er toch niets aan te doen is. Het is weliswaar aantoonbaar dat verslaving gepaard gaat met veranderingen in de hersenen, maar is dat een bewijs van chronische ziekte? Als je nieuwe dingen leert, veranderen je hersenen ook.

Het chronische hersenziektemodel slokt het overgrote deel van het beschikbare onderzoeksgeld op

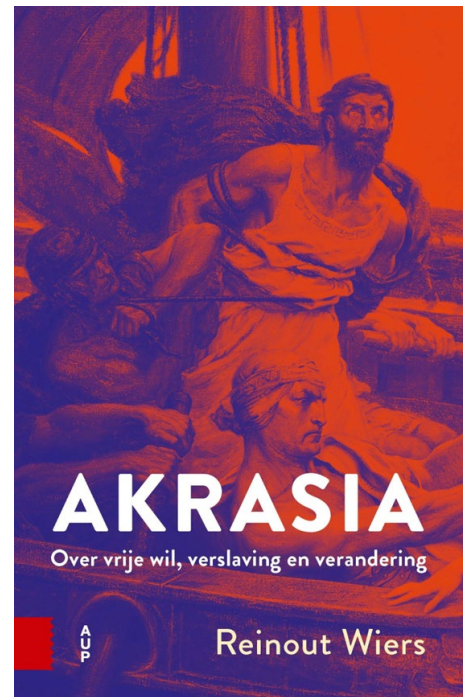
Inmiddels is er vanuit de sociale wetenschappen toenemende kritiek op het chronische hersenziektemodel. Dit slokt het overgrote deel van het beschikbare onderzoeksgeld op, ook al is er geen of nauwelijks vooruitgang in behandeling te zien. Bij naar schatting nog geen vijf procent van de verslaafden is er aantoonbaar sprake van een

hersenziekte. Bij de overigen helpt het etiket niet, en werkt het juist ontmoedigend. Wiers zelf heeft inmiddels afscheid genomen van het model van de hersenziekte.

Gecompromitteerde keuze (biased choice)

Het verlangen naar de verslavende stof kan zo sterk zijn dat daardoor langeretermijn-overwegingen over gezondheid en dergelijke opzij worden gedrukt. De keuzes die mensen met een verslaving maken, zijn niet geheel vrij, maar biased. De sigaret trekt harder dan de wortel met humus. Maar dat wil niet zeggen dat elke keuzevrijheid totaal verdwenen is. Motivatie is van cruciaal belang voor wie zichzelf ander gedrag wil aanleren, maar daar hoeft het niet bij te blijven. Wiers' onderzoek laat zien dat mensen met een verslaving geholpen kunnen worden met veranderen, doordat hun gecompromitteerde beslisprocessen beïnvloed kunnen worden. In het algemeen is er dan minstens gedeeltelijk herstel mogelijk. Daarmee is dan meteen aangetoond dat het idee van een onomkeerbare chronische hersenziekte niet klopt. In een proef met sociaal zwaar drinkende studenten, die met joysticks verschillende soorten plaatjes van een glas bier van zich hadden weggeduwd of naar zich toe hadden getrokken, bleek dat degenen die de plaatjes hadden weggeduwd, na afloop minder bier dronken dan degenen die de plaatjes naar zich toe hadden getrokken. Bij mensen met een alcoholafhankelijkheid is gebleken dat de bias

die hen trekt naar de alcohol, op een vergelijkbare manier door training is te beïnvloeden. Bovendien was na een jaar de terugval van degenen die de training hadden gehad in aanvulling op therapie, ruim tien procent lager dan van de groep zonder training. Pillen plus praten is beter dan alleen medicatie, maar in aanvulling op therapie zijn nieuwe vormen van behandeling mogelijk, die erop zijn gericht de keuzevrijheid van mensen met een verslaving te vergroten.

Reinout Wiers sluit af met het tonen van zijn boek *Akrasia: Over vrije wil, verslaving en verandering* (2023, Amsterdam). We mogen het van hem kopen. En dan dirigeert Kees Piena ons naar “ons eigen verslavingsmoment, zonder wortels”. ■

MEDEDELING VAN HET BESTUUR

Het bestuur heeft onlangs van het beheer van VOX-POP gehoord dat de UvA het beleid met betrekking tot het gebruik van alcohol tijdens werktijden heeft verscherpt. Het komt erop neer dat voor 17.00 uur geen alcoholische dranken mogen worden geschonken. Alhoewel onze leden geen medewerkers meer zijn, zullen wij ons daar (voorlopig) naar moeten richten als wij voor activiteiten van onze kring gebruikmaken van universitaire gebouwen en catering. Het bestuur heeft daarom besloten de aanvangstijden van onze voordrachten wat later te laten beginnen met een inloop om 15.00 uur en de start van de voordrachten om 15.30 uur. Dat geeft wat ruimte aan het eind voor ons drankje en hapje. In dat verband zal ook alcoholvrij bier en wijn meer aandacht krijgen. Het bestuur gaat er daarbij vanuit dat ‘de nazit’ nog steeds een zeer gezellig onderdeel van onze bijeenkomsten zal blijven.

Namens het bestuur van de Kring UvA-senioren,
Kees Piena, voorzitter

Op zoek naar een optimum

Momenteel vindt veel discussie plaats over het aantal buitenlandse studenten aan de Nederlandse universiteiten. Jarenlang is er veel actie ondernomen om buitenlandse studenten over te halen naar de UvA te komen. UvA-medewerkers waren aanwezig op voorlichtingsbeurzen in China, Rusland, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten en werden daarbij ondersteund door UvA-Alumni-ambassadeurs vanuit zogenaamde UvA Chapters. Een *chapter* is een divisie bestaand uit UvA-alumni buiten Nederland, die twee keer per jaar bijeenkomt voor een lezing of een netwerkborrel om de band tussen alumni en de UvA en ook tussen alumni onderling buiten Nederland te versterken. De afgelopen tien jaar is het percentage buitenlandse studenten aan de UvA mede hierdoor zeer sterk gestegen van 9% in het studiejaar 2014/2015 naar 35% in het jaar 2023/2024.

Het percentage medewerkers uit het buitenland nam in diezelfde periode toe van 19% naar 31%. Internationalisering heeft veel positieve effecten, de uitwisseling van kennis draagt bij aan de ontwikkeling van de wetenschap, persoonlijke ontplooiing en verbreding van mondiale contacten. Studenten waarderen een internationale leeromgeving, maar natuurlijk is er een optimaal percentage buitenlandse studenten. Amsterdam heeft een groot gebrek aan studentenhuisvesting, de collegezalen zijn overvol en de werkdruk van docenten is hoog. Geert ten Dam, voorzitter van het College van Bestuur van de UvA, pleit al enkele jaren voor steun van de overheid bij regulering van de aantallen buitenlandse studenten. Zij vindt inmiddels veel andere Nederlandse universiteiten achter zich. Maar over de manier waarop verschillen de meningen. Demissionair minister Robbert Dijkgraaf (Onderwijs, D66) heeft een wetsvoorstel 'Internationalisering in balans'

geschreven dat de toestroom van buitenlandse studenten moet indammen. Deze wet moet tevens het Nederlands als onderwijstaal behouden en versterken. Inmiddels is in de Tweede Kamer gesproken over beperking van de instroom en de mogelijkheid om een numerus fixus in te stellen voor Engelstalige opleidingen, terwijl de Nederlandstalige variant vrij toegankelijk blijft.

De partijen PVV, VVD, NSC en BBB, die aan een kabinetsformatie begonnen, lijken eensgezind. De toestroom van buitenlandse studenten moet wat deze partijen betreft naar beneden omdat die gepaard gaat met hoge kosten voor de Nederlandse samenleving, er te weinig aandacht zou zijn voor Nederlandse vraagstukken in de collegebanken en buitenlandse studenten veelal binnen tien jaar na hun studie weer vertrekken, en dus minder dan wenselijk bijdragen aan tekorten op de Nederlandse arbeidsmarkt. Volledige overgang naar het Engels kan een extra drempel opwerpen om naar de universiteit te gaan voor jongeren uit minder welvarende en minder internationaal georiënteerde milieus. Het geheel verbannen van Engels is ook niet de juiste oplossing, gelet op de grote maatschappelijke uitdagingen waar we wereldwijd voor staan.

Rector magnificus Peter-Paul Verbeek pleitte tijdens de laatste dies natalis dan ook voor tweetaligheid. Wat mij betreft kunnen de universiteiten hierbij het beste zelf bepalen welk percentage buitenlandse studenten per studie optimaal is. Bij Rechten en Sociale Wetenschappen zal het Nederlands soms de voorkeur genieten, vanwege verbondenheid met het Nederlandse werkveld en de Nederlandse terminologie, maar niet bij opleidingen die Europees of internationaal georiënteerd zijn. Zeker bij de exacte ▶

INGESCHREVEN STUDENTEN										
HERKOMST	14/15	15/16	16/17	17/18	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23	23/24
Nederland	28.409	27.397	26.874	27.109	27.131	26.793	28.376	28.478	28.121	27.930
Buitenland	2.815	3.221	4.149	5.521	7.142	8.633	10.674	12.738	14.022	15.109
% Buitenland	9%	11%	13%	17%	21%	24%	27%	31%	33%	35%

PERSONEEL IN DIENST										
HERKOMST	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Nederland	4.518	4.618	4.759	4.881	4.770	4.833	5.074	5.114	5.227	5.364
Buitenland	1.033	1.125	1.204	1.264	1.321	1.431	1.642	1.868	2.070	2.367
% Buitenland	19%	20%	20%	21%	22%	23%	24%	27%	28%	31%

Met dank aan Wouter ter Haar van Strategie & Informatie voor de tabel

wetenschappen is Engels onmisbaar. Zouden onze universiteiten bovendien andere universiteiten tot meer Engelstalig onderwijs bewegen dan zou dat een meer evenwichtige instroom van buitenlandse studenten binnen Europa kunnen bewerkstelligen. Maar er zijn zo veel factoren die een rol spelen, ongetwijfeld ook de studentenbekostiging. Ik denk dan bijvoorbeeld aan de verschillen in de te betalen collegegelden tussen Nederlandse en buitenlandse studen-

ten van EU-landen en studenten uit de niet-EU-landen, voor eerste en tweede studies. Een optimum vinden zal niet meevallen, maar het is de poging waard. “Universiteiten nemen per direct maatregelen” meldt de website ‘Universiteiten van Nederland’ d.d. 8 februari 2024. Het volledige maatregelenpakket valt te downloaden maar wordt echter eerst nog voorgelegd aan met ministerie van OCW. ■

LEZING PIM VAN GOOL, VOX-POP, 14 FEBRUARI 2024

👤 Jan Simons

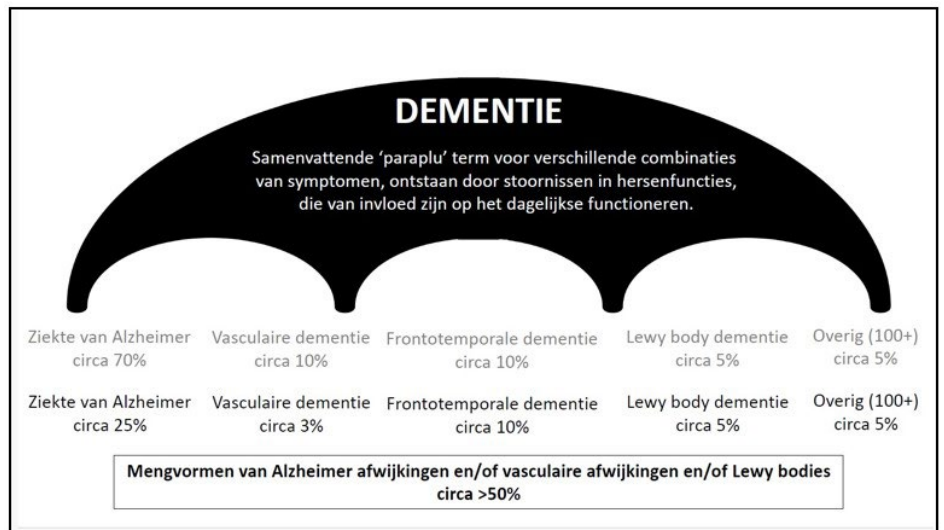
Dementie, wat is dat ook alweer?

Na het gehoor erop te hebben gewezen dat dit behoort tot de demografische groep bij wie elke vergissing of vergeetachtigheid anderen vaak aanleiding geeft tot een al dan niet grappig bedoelde verwijzing naar dementie introduceerde Kees Piena, voorzitter van de Kring UvA-senioren, de spreker van dienst, Pim van Gool, hoogleraar Neurologie aan het Amsterdam UMC en van 2012 tot 2020 voorzitter van de Gezondheidsraad. Van Gool is ook de auteur van het boek *Denkdwang: hoe Ludwig Feck de nazi's misleidde* (2023), voor aflevering 11.2 van *de Uitdienstbode* gelezen door mederedacteur Menno Polak.

Dementie is een paraplubegrip

Dementieën

Van Gools leerstoel heet voluit ‘Neurologie in het bijzonder van de dementieën’. Inderdaad: dementieën in het meervoud, want het is, zoals Van Gool bij herhaling benadrukt, een wijdverbreid misverstand dat dementie een enkelvoudig verschijnsel is, dat bovendien ten onrechte vaak wordt geïdentificeerd met de ziekte van Alzheimer. Dementie is een paraplubegrip waaronder veel verschillende storingen van hersenfuncties schuilgaan die het dagelijkse functioneren beïnvloeden. Dit laatste is van belang, omdat het

functioneren in het dagelijkse leven de ware test vormt voor het al dan niet aanwezig zijn van dementie, en niet een onderzoek in de gecontroleerde omgeving van een laboratorium. Dementie wordt bovendien vaak gezien als een storing van de cognitieve vermogens, maar dementie kan ook het gedrag en de persoonlijkheid van de patiënt veranderen terwijl diens cognitieve vermogens nog intact zijn. Nu is de ziekte van Alzheimer met zo’n 70% van de gevallen inderdaad de meest voorkomende vorm van dementie, maar er zijn ook andere vormen van dementie die kunnen worden veroorzaakt door herseninfarcten en vasculaire hersenschade. Daarnaast zijn er nog de frontotemporale dementie ofwel de ziekte van Pick die uit gedrags- en persoonlijkheidsveranderingen bestaat (15%), de *Lewy body*-dementie (5%), die verwant is aan Parkinson, en tot slot nog een restcategorie van overige, zeldzame vormen van dementie.

Parkinson is een voorbeeld van dementie die zich eerst manifesteert in de vorm van motorische storingen zoals hypokinesie (geringe beweeglijkheid), rigiditeit en tremors. De ziekte wordt veroorzaakt door zogenaamde Lewy bodies in de hersenstam, maar die kunnen zich uitbreiden naar andere delen van de hersenen en de fundamentele functies aantasten met mentale traagheid, concentratie- ►

en aandachtstoornissen als gevolg. Als de aandacht onder een bepaalde drempel valt, kan verlies van de band met de werkelijkheid optreden en krijgt de binnenwereld alle ruimte wat kan leiden tot verwarring, illusoire vervalsingen (verkeerde interpretaties van visuele prikkels) en zelfs hallucinaties. Lewy bodies kunnen ook de hersenschors bereiken en de instrumentele functies zoals spraak en geheugen aantasten.

Hersenvuncties

Bij al deze verscheidenheid aan vormen en symptomen van dementie is een goede diagnostiek van groot belang. Hiertoe worden hersenvuncties getest, en dat kan zonder ingewikkelde apparatuur en fysiek belastende onderzoeken gewoon in de spreekkamer worden gedaan. Het geheugen kan worden getest door de patiënt te vragen vijftien opgesomde woorden te reproduceren; het taalvermogen door te vragen naar namen van objecten, en door uit te proberen of de patiënt verbale instructies begrijpt. Het praktische vermogen kan worden getest door de patiënt eenvoudige handelingen te laten uitvoeren zoals het vouwen en in een enveloppe steken van een velletje papier. Bij het testen van het abstracte denken wordt nagegaan of de patiënt in staat is vanuit concrete maar verschillende objecten als bijvoorbeeld een tafel en een stoel de stap naar de hogere categorie 'meubels' te maken. Hier gaat het om zogenaamde instrumentele functies, die in het dagelijks leven als hulpmiddelen dienen, maar deze veronderstellen zelf weer andere, zogenaamde fundamentele functies als concentratie, aandacht en (mentale) snelheid. Auguste Deter, bij wie Alois Alzheimer in 1906 voor het eerst de ziekte beschreef die naar hem vernoemd zou worden, vertoonde storingen van al deze functies.

Om het verschil tussen storingen van instrumentele en van fundamentele functies te illustreren vertoont Van Gool twee filmpjes van respectievelijk een vrouw die een probleem heeft met het vinden van het juiste woord voor een potlood dat de arts haar voorhoudt, maar bij wie de fundamentele functies

nog goed werken en van een oudere man die ook na lang nadenken niet in staat is een eenvoudige rekensom te maken. Behalve dat zijn fundamentele hersenvuncties zwaar gestoord lijken blijkt hij ook zeer moeilijk te kunnen lopen, en Van Gool merkt op dat je in zo'n geval eigenlijk al meteen weet wat er aan de hand is. Even later is dezelfde man weer te zien maar heeft nu met rekenen geen enkele moeite, is zich goed bewust van zijn omgeving en weet zelf uitstekend de cognitieve en fysieke beperkingen te benoemen waarvan hij nu genezen is. Hij had een zelden voorkomend probleem met de afvoer van hersenvocht dat met het plaatsen van een klein pompje kon

De semantische wisseltruc van Butler en Katz

worden verholpen. Zo'n genezing is maar zelden mogelijk, aldus Van Gool, maar hier ging het hem er vooral om de verschillen tussen storingen in de instrumentele en fundamentele functies te laten zien, en het belang van een goede diagnostiek. Niet zelden wordt bij ouderen als de vrouw uit het filmpje immers semantische afasie gezien als een symptoom van een gehoorstoornis en krijgen zij een gehoorapparaat aangemeten zonder dat het ware probleem wordt geadresseerd.

Het belang van goede diagnostiek doet zich uiteraard ook voor bij de ziekte van Alzheimer. Daarvoor zijn meerdere testmethoden beschikbaar, waarvan de meest eenvoudige, en volgens Van Gool ook meest effectieve, de vijftienwoordentest is. Bij gezonde proefpersonen is na vijfmaal de mediaan van onthouden woorden twaalf, maar bij personen met Alzheimer daalt deze al snel naar twee of drie, en soms zelfs naar nul. Een andere test is een MRI-scan waarbij gekeken wordt of en in hoeverre de hippocampus is verschrompeld, en tenslotte kan er via een ruggenprik een monster van het

hersenvocht worden genomen en geanalyseerd.

Van Gool en zijn team deden zogenaamd netto-reclassificatieverbeteringsonderzoek om na te gaan in hoeverre deze testen de kans op een goede diagnose verbeteren in vergelijking met een pure gok waarbij die kans fiftyfifty is. Bij de geheugentest was de score 70% wat een winst van 20% ten opzichte van de gok betekende, maar de verbeteringen bij de MRI-scan en het hersenvochtonderzoek waren beduidend minder. Het is dus maar de vraag of het geringe voordeel van technologisch hoogwaardige testen opweegt tegen de belasting voor de patiënt.

Wisseltruc

Alzheimer staat tegenwoordig zeer in de belangstelling maar dat is niet altijd zo geweest. Tot halverwege de jaren zeventig van de vorige eeuw zocht men Alzheimer alleen bij mensen van jonger dan 65 jaar, en hoewel Auguste Deter, de eerste Alzheimerpatiënte, zich in die leeftijdsgroep bevond, komt deze ziekte bij (relatief) jonge mensen toch zelden voor. Dementieverschijnselen bij ouderen werden tot dan toe beschreven in vage termen als *organic brain syndrome*. Onderzoek naar dementie werd nauwelijks serieus genomen en bijgevolg ook nauwelijks gefinancierd. Om hierin verandering te brengen besloot de onderzoeker Robert Butler van het Amerikaanse National Institute of Aging in 1976 ook dementie bij ouderen als de ziekte van Alzheimer te classificeren, daarin bijgestaan door Robert Katz. Door simpelweg dementie bij ouderen onder het label Alzheimer te scharen deed de ziekte zich plotseling op veel grotere schaal voor dan voorheen werd aangenomen, en werd het onderzoek naar Alzheimer ineens subsidiabel. Inmiddels is er een complete Alzheimer-industrie opgetuigd. Het succes van Butlers interventie brengt echter ook met zich mee dat het beeld van dementie en Alzheimer enigszins vertekend wordt. Zo is het maar de vraag of Alzheimer bij jonge patiënten hetzelfde is als bij ouderen. Een kenmerk van Alzheimer is bijvoorbeeld de

vorming van eiwitklonters en kluwens (*plaques en tangles*), en deze komen bij ouderen inderdaad ook voor, maar vaak naast heel veel andere afwijkingen. Op hersenscans van oudere Alzheimerpatiënten zijn witte vlekjes te zien die eigenlijk niet bij Alzheimer horen, maar erop wijzen dat dezelfde symptomen die bij hart- en vaatziekten een rol spelen ook bij oudere Alzheimerpatiënten voorkomen. Dementie zou dan, in tegenstelling tot wat men tot voor kort dacht, niet alleen een hersenziekte zijn, maar ook een vasculaire component hebben en de risicofactoren voor hart- en vaatziekten (hoge bloeddruk, cholesterol, roken, alcohol) zouden ook voor dementie opgaan. Bij ouderen komt Alzheimer dus vaak voor in combinatie met andere componenten.

Uit een vergelijkend onderzoek dat Van Gool en zijn studenten deden naar de leeftijdsverdeling onder deelnemers aan dementie-onderzoeken en de doorsnee-bevolking valt af te leiden dat er “in het wild”, aldus Van Gool, waarschijnlijk minder jonge mensen met Alzheimer rondlopen dan het onderzoek onder deelnemers aan dementie-onderzoeken suggereert, maar dat meer dan de helft van de ouderen een mengvorm van dementie heeft.

Tombola

Nu Alzheimer en dementie op grotere schaal voorkomen dan enkele decennia

geleden – mede door de semantische wisseltruc van Butler en Katz – groeit ook de vraag naar therapieën. In de media zijn veel adviezen te vinden van hersentraining tot goed bewegen en stevig kauwen toe, maar dat is niets anders dan een tombola waarbij voor deelnemers die hun kans op Alzheimer of dementie willen verkleinen weinig of niets te winnen valt. Maar er bestaat ook een meer serieuze markt die eveneens inzet op de angst van ouderen en hun families voor dementie, en daarop begeven zich behalve patiënten en hun

Meer dan de helft van de ouderen heeft een mengvorm van dementie

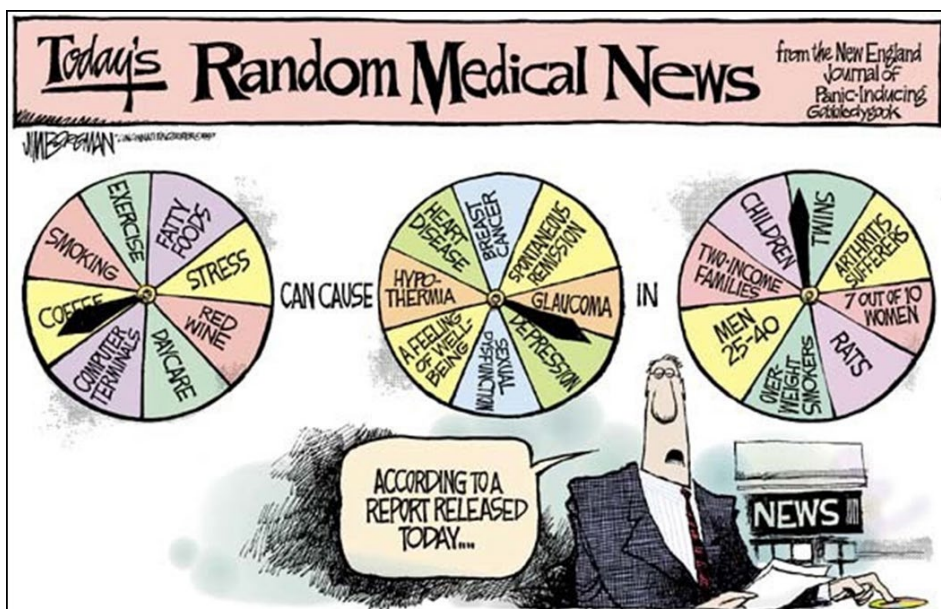
families ook de farmaceutische industrie, klinisch onderzoekers en de overheid, die allen zeggen het goede met de patiënten voor te hebben maar ook elk hun eigen belangen nastreven. De farmaceutische industrie moet haar aandeelhouders tevreden houden, de overheid wil kosten besparen en dementie-onderzoekers die lang aan de zijkant van het medisch speelveld hebben gestaan zien hun kans schoon om een plaats in de spits op te eisen. Als voorbeeld van hoe groot de belan-

gen zijn vertelt Van Gool dat hij door advocaten van een farmaceutisch bedrijf tot een paar keer toe werd uitgenodigd om onderzoekers te trainen die een nieuw, in Amerika al op de markt geïntroduceerd geneesmiddel tegen Alzheimer, Lecanemab, moesten *pitchen* bij de EMA, het Europees Geneesmiddelenbureau. Het gaat hier om een medicijn dat per patiënt per jaar 25.000 euro kost, wat in Nederland zou neerkomen op zo'n 500 miljoen euro per jaar. Daartoe werd een onderzoek gepresenteerd dat een vermindering van Alzheimer van 25% beloofde, maar methodologisch was er wel wat op dit onderzoek af te dingen. Met een andere benadering van dezelfde cijfers kwam Van Gools onderzoeksteam uit op een vermindering van 2,5% dat gelijkstaat aan de standaarddeviatie. Een gevalletje van wat de Britse premier Benjamin Disraeli (1804-1881) ooit “lies, damned lies, and statistics” noemde.

Vergrijzing

Dat is ook van toepassing op de vraag uit het publiek of de toename van fijnstof en andere vervuilende stoffen in het milieu niet een factor is die maakt dat Alzheimer nu veel meer voorkomt dan enige decennia geleden. Van Gool wijst erop dat door de vergrijzing en de toegenomen welvaart er ook veel meer ouderen zijn dan vroeger, en er dus een demografische verklaring voor de toename van dementie is. Een correlatie is nog geen causaal verband, en tussen fijnstof en dementie is dat laatste nog niet aangetoond.

Van Gool eindigt met de observatie dat onze generatie de eerste is in de geschiedenis die massaal ouder wordt dan elke voorgaande generatie. Maar daarmee krijgt deze ook te maken met de beperkingen die ouderdom met zich meebrengt. Dat is niet anders. En alsof deze bespiegeling werd opgevat als een *carpe diem* zolang het nog kan, werd vanuit de keuken geroepen dat de bitterballen klaar waren. De hersenfuncties werden zo op een nieuw onderwerp gericht. ■

Waar het allemaal mee begon: Biologie

De redactievergadering voor *de Uitdienstbode* van het kersverse jaar was alweer achter de rug. Het werd dus tijd om in actie te komen voor mijn bijdrage aan ons blad. Tijdens de kerstlunch had ik kennis gemaakt met mijn volgende interview-kandidate, en zo wandelde ik op een koude, heldere januarimiddag naar hartje Jordaan waar Marij Veugelers woont. Ik werd ontvangen in zo'n karakteristiek smal, hoog Amsterdams huis, waar mijn gastvrouw een tochtgordijn voor mij openhield zodat ik een hele serie trappen kon opklauteren om uiteindelijk op de woonetage uit te komen waar het interview zou plaatsvinden. Ik keek mijn ogen uit: overal hingen Afrikaanse maskers aan de muren, die aan dit Oudhollandse pand een exotische touche gaven en die de reislustige inborst van de bewoners verrieden. Marij volgde mijn verraste blik:

“Ja, mijn man Jan en ik zijn veel in Afrika geweest. Als meubelmaker en docent heeft hij jarenlang zijn expertise ingezet bij het opleiden en ondersteunen van meubelmakers in diverse landen van Afrika. Ik ging vaak mee. Op deze manier kwamen we in contact met Afrikaanse kunst waar mijn man helemaal weg van is.”

Terwijl Marij thee zette, kon ik rustig rondkijken in haar knusse woning en van het uitzicht genieten: schilderachtige huizen, met daarachter het bepalende silhouet van de Westertoren, de laatste tijd wel ingepakt vanwege restauratie.

“Tja, ik denk wel eens aan verhuizen, want al die trappen zijn niet bepaald handig voor een zeventigjarige. Maar die Westertoren zou ik zo verschrikkelijk missen! Ik overweeg ook wel een verbouwing: dan kan onze zoon boven wonen en installeren Jan en ik ons beneden. Enfin ik ben er nog niet uit.”

Wij zetten ons aan de tafel om te beginnen met het interview.

Vertel eens iets over jezelf, Marij. Hoe ben je in Amsterdam beland? Of ben je hier geboren?

“Nee, ik ben een Limburgse uit Venlo, waar ik in 1953 ben geboren als vierde in een gezin van vijf kinderen. Ik heb nog twee zussen en twee broers. Mijn vader was koster zoals zijn vader en grootvader. Een beroep dat al honderdvijftig jaar in onze familie van vader op zoon is overgegaan. Omdat het salaris van een koster in die tijd bescheiden was, verdiende mijn vader bij als begrafenisondernemer.”

Hoe was het om in Venlo op te groeien in de jaren vijftig en zestig?

“Dat viel niet altijd mee. Iedereen kende je als dochter van de koster, wat niet altijd even prettig was. Verder werd je als meisje niet erg gestimuleerd om door te leren. Aan het einde

van de basisschool werd mij aangeraden een jaartje naar de middelbare meisjesschool te gaan. Als dat jaar vlotjes zou verlopen, kon ik eventueel doorstromen naar hbs-B. Gelukkig vond mijn vader dat te omslachtig en kon ik direct naar de hbs.”

Je was dus een bèta en geen talenmens?

“Het leren van vreemde talen ging mij inderdaad minder makkelijk af dan de exacte vakken. Engels bijvoorbeeld koste mij zoveel moeite dat de leraar van mening was dat ik het nooit onder de knie zou krijgen. Nou, in mijn latere carrière had ik veel met buitenlanders te maken en had ik functies waar de voertaal Engels was. Na een cursus in die taal, draaide ik probleemloos mee.”

Je bent biologe. Hoe ben je op die keuze gekomen?

“Dat kwam door een jonge, milieubewuste leraar die aan projectonderwijs *avant la lettre* deed. Hij liet zien dat data van een biologisch onderzoek gebruikt konden worden om besluitvorming van de overheid te beïnvloeden. Dat sprak mij bijzonder aan. Ik ben biologie gaan studeren omdat ik ecooloog wilde worden. In die tijd was dat erg ongebruikelijk voor een meisje. ‘Waarom geen laborante, of doktersassistente?’ werd mij voorgesteld aan het einde van mijn middelbare schoolopleiding. Ik hield voet bij stuk en was het enige meisje van mijn klas dat naar de universiteit ging.”

Marij wilde zo ver mogelijk weg van Venlo, en hoewel Wageningen misschien meer voor de hand had gelegen, ▶

ging zij liever biologie studeren aan de UvA. Omdat haar broer al in de hoofdstad studeerde en zodoende een oogje in het zeil kon houden, had haar vader geen bezwaar. Huisvesting was geen probleem: er was net een nieuwe studentenflat opgeleverd in Noord, waar zoveel kamers beschikbaar waren dat Marij het voor het kiezen had. Na een heerlijke tijd van vier jaar vond zij een kamer in de Jordaan.

Hoe verliep je studie?

“Tot mijn kandidaats viel het mij tegen. Het was veel stampwerk. Pas daarna werd het interessant. Ik schreef mij in voor de interfacultaire vakgroep Milieukunde, dat was in 1976, waar, heel vernieuwend, projectonderwijs werd gegeven. En ik volgde onderwijs bij de vakgroep Biologie en samenleving.”

De problematiek van boeren en natuurbeschermers

Zeer relevante vakken lijkt mij, die alleen maar belangrijker zijn geworden. Waar hield je je vooral mee bezig?

“Wij hielden ons toen al bezig met de kwestie Schiphol. Ik heb meegewerkt aan het vervaardigen van lespakketten voor het middelbaar onderwijs over deze kwestie. En als kandidaat-assistent van Biologie en samenleving begeleidde ik discussiegroepen van studenten over de problematiek van boeren in Waterland en natuurbeschermers. En ik heb ook nog als coördinator gewerkt in de Biologiewinkel van de UvA. Het was mijn taak om te onderzoeken of bepaalde vragen van non-profit organisaties beantwoord konden worden door de universiteit.”

Kun je daar een voorbeeld van geven?

“Nou, bijvoorbeeld welke kruiden overgangsklachten konden verlichten. In die tijd stonden vragen, waarvan tegenwoordig de relevantie wordt ingezien, niet hoog op de lijst van de wetenschap.”

Zoals lichamelijke ongemakken die typisch vrouwelijk zijn. Hoe stond je tegenover de vrouwenzaak in die tijd? Want dat was naast ecologie toch ook een belangrijk thema.

“Vanaf mijn middelbareschoolperiode was ik geïnteresseerd in de vrouwenbeweging. En dat ben ik steeds gebleven. In 1976 was het bedroevend gesteld met het toekomstperspectief van vrouwelijke biologen die een baan ambiëerden aan de universiteit. Dertig procent van de studenten biologie aan de UvA was vrouw en er was maar één vrouwelijke hoogleraar. Wij hebben toen een actiegroep van vijftien vrouwelijke biologen opgericht; een publicatie geschreven met de titel ‘Vrouwen bij biologie, buigen of barsten’; en ons later aangesloten bij de landelijke Vrouwen-groep Bètawetenschappen. In die tijd had minister Pais van Onderwijs gelden beschikbaar gesteld voor vrouwenstudies en hebben we een voorstel ingediend voor het oprichten

van een afdeling Vrouwenstudies biologie. In 1983 was de kogel door de kerk: de UvA kon een medewerkster voor 0,8 fte aanstellen om de afdeling Vrouwenstudies biologie op te richten. Helaas heb ik die baan niet gekregen, maar ik heb wel vrijwillig meegewerkt aan de totstandkoming van die afdeling.”

Met welke onderwerpen hielden de biologen van vrouwenstudies zich bezig?

“Met onderzoek dat zich richtte op biologische verschillen tussen mannen en vrouwen. In de periode dat de afdeling bestond, zijn er drie mensen gepromoveerd.”

Is er wel eens bekeken of biologie, of überhaupt bètawetenschap, door vrouwen anders wordt benaderd dan door mannen? Of hield de universiteit zich daarmee niet bezig?

“Ik heb eens een bezoek gebracht aan een Zweedse universiteit. Daar kregen meisjes het eerste jaar apart onderwijs in de bètavakken. In het tweede jaar werd er geen onderscheid meer gemaakt tussen de twee geslachten. Op het Maagdenhuis was men uiteindelijk niet geïnteresseerd in dit Zweedse experiment.”

Via haar onbezoldigde werkzaamheden voor vrouwenstudies kwam Marij op het spoor van een baan in Utrecht, bij het Nederlands Instituut van Biologen, de beroepsvereniging van biologen. Daar bleef zij tot 1991.

“Ik was in 1989 moeder geworden van een zoon, en dat heen-en-weergereis tussen Amsterdam en Utrecht werd me te ingewikkeld. Ik kon een baan krijgen als studieadviseur bij mijn eigen faculteit. Ik kreeg te maken met zevenhonderd studenten per jaar met zeer uiteenlopende problemen. Om iemand goed te kunnen helpen moest je goed op de hoogte zijn van de kanalen. Je moest creatief om weten te gaan met de regels en vaardig zijn in het voeren van een gesprek. Het was vooral een regelfunctie en dat lag mij goed. Na zes plezierige jaren, in 1998, vond ik het tijd worden om iets anders aan te pakken.”

Er volgt een hele serie projectmanagementfuncties aan de UvA: op Bureau Internationale Samenwerking waar Marij verantwoordelijk was voor de studentenuitwisselingen met Canada, Australië en New-Zeeland; op Bureau Communicatie waar zij belast was met het schrijven van een communicatieplan voor de faculteit Economie.

“Ik heb daar maar heel kort gezeten en heb daar een nare herinnering aan overgehouden. Iemand betichtte mij van discriminerend gedrag. Volstrekt ten onrechte is later gebleken en erkend, maar er dreigde zelfs ontslag. Ik heb de ABVAKABO ingeschakeld; die heeft bewerkstelligd dat ik het rapport waar ik voor was aangesteld in een achterafkamertje kon afschrijven. Daarna kreeg ik de taak om het universitaire adresboek te vervangen door een elektronische gids. Dat was een heel karwei. Je moest met iedereen overleggen: natuurlijk met ICT-medewerkers en met mensen van de administratie, maar ook met de juridische

afdeling, want de correcte benaming van vakgroepen en instituten was zeker niet vanzelfsprekend. In 2000 werd ik gevraagd om bij het Informatiseringcentrum te komen werken. Dat heb ik zestien jaar gedaan. Daarna ben ik bij Huisvestingsontwikkeling terechtgekomen waar ik mijn carrière bij de UvA in 2020 heb afgerond.”

Je had natuurlijk een heel gevarieerd takenpakket in die laatste twintig jaar. Kun je een zwaartepunt in je werk aangeven?

“Ik was vooral betrokken bij de modernisering van het onderwijs aan de UvA.”

Nadenken over de geschiktheid van het meubilair

Je hield je eerst bezig met het invoeren van ICT in het onderwijs en later met nieuwe concepten voor onderwijsruimtes? Dat was natuurlijk een hele omschakeling. Niet alleen voor de docenten die op een heel andere manier hun onderwijs moesten inrichten, maar ik kan mij voorstellen dat het realiseren van de voorzieningen in oude gebouwen ook voor de nodige hoofdbrekens heeft gezorgd.

“Dat kun je wel zeggen! Ik had expertise opgebouwd over *Future Learning Spaces*. Als vertegenwoordiger van de UvA en als voorzitter van de SURF-groep *Future Learning Spaces* werd het mijn taak om te laten zien hoe collegezalen, andere onderwijsruimtes en studieplekken vernieuwend ingericht kunnen worden met ICT-voorzieningen. Maar ik had niet alleen oog voor de technische kant van de zaak. Ik wilde ook zorgen dat de zalen waar onderwijs werd gegeven of waar individueel gestudeerd werd dusdanig ingericht waren dat er allerlei vernieuwende onderwijs- of samenwerkingsvormen konden plaatsvinden.”

Hoe kwam je op het idee?

“Ik was zulk soort onderwijsruimten tegengekomen in 2009 tijdens een werkbezoek aan universiteiten in Australië. Toen ik terugkwam van die studiereis heb ik samen met Bureau Onderwijslogistiek op Roeterseiland een dergelijke zaal ingericht, waarvan er later meer zijn gekomen. Ik moest dus nadenken over de geschiktheid van het meubilair, de indeling van zalen maar ook over het gebruik van kleuren. Het werk- en studeerklimaat aan de universiteit en hogeschool moesten zo stimulerend en aangenaam mogelijk zijn. En ik wilde dat de ruimtes waar de studenten en medewerkers in verkeerden daar zoveel mogelijk aan bijdroegen. Binding, interactie, welbevinden, daar gaat het ook om in onderwijsland. Dus daar moet een omgeving waar dat onderwijs gegeven wordt aan bijdragen. Je bent alleen wel afhankelijk van de hoogste instanties van de universiteit: die moeten overtuigd zijn van het belang van de leeromgeving van de toekomst. En daar is nog een weg te gaan! Zo’n acht jaar

geleden had de UvA op dit gebied een voortrekkersrol. Nu zijn wij ingehaald door TU Delft, door de Universiteit Utrecht. En ook in het hbo is men verder.”

Je bent in 2020 met pensioen gegaan?

“Ja, als werknemer aan de UvA. Maar ik ben daarna met hetzelfde werk doorgegaan als zzp’er. Dat bedrijf, Veugelers Consultancy, had ik al in 2010 opgericht en ik ben er onlangs mee gestopt.”

Nu dus echt met pensioen. Hoe bevalt dat, na zo’n drukbezet leven?

“Ik ben weer terug naar waar het allemaal mee begon: de biologie. Tijdens mijn doctoraalstudie heb ik veldonderzoek gedaan voor mijn hoofdvak Vegetatiekunde. In opdracht van de provincie heb ik toen van april tot september slootvegetatie in kaart gebracht. Nu ben ik lid geworden van de Vogelwerkgroep Amsterdam en werk mee als vrijwilligster om erachter te komen hoe vogelrijk onze stad is.”

Marij begint daarover enthousiast te vertellen.

“Een half uur voor zonsopgang trek ik, gewapend met kijker en een aantekenboekje, per fiets erop uit om in het Rembrandtpark en in de Kinkerbuurt vogels te tellen. Per soort natuurlijk. Ik heb heel wat geleerd want ik wist niets af van vogels.”

‘Ach, van vogels word je zo gelukkig’

Hoe gaat zo’n telling in zijn werk?

“Er zijn twaalf telpunten waar je steeds vijf minuten telt hoeveel vogels neerstrijken. Je moet natuurlijk wel opletten dat je de vogel die je al genoteerd hebt niet nog eens opschrijft. Maar na een paar keer heb je het vogeltellen wel onder de knie. Je staat versteld hoeveel soorten er in zo’n stedelijke omgeving als Amsterdam leven!”

Je kijkt alweer reikhalzend uit naar de lente?

“Nou in de winter is er ook veel te beleven. Dan tel ik watervogels. Gisteren nog, in de sneeuw en vrieskou.”

Toch kruipt het bloed waar het niet gaan kan, want ook voor de vogelwerkgroep stelt Marij haar regeltalent en ervaring ter beschikking. Zo zette zij zich in voor een congres over vogels in Pakhuis de Zwijger en organiseert zij excursies naar de Artis Bibliotheek waar leden van de werkgroep vogelboeken bestuderen.

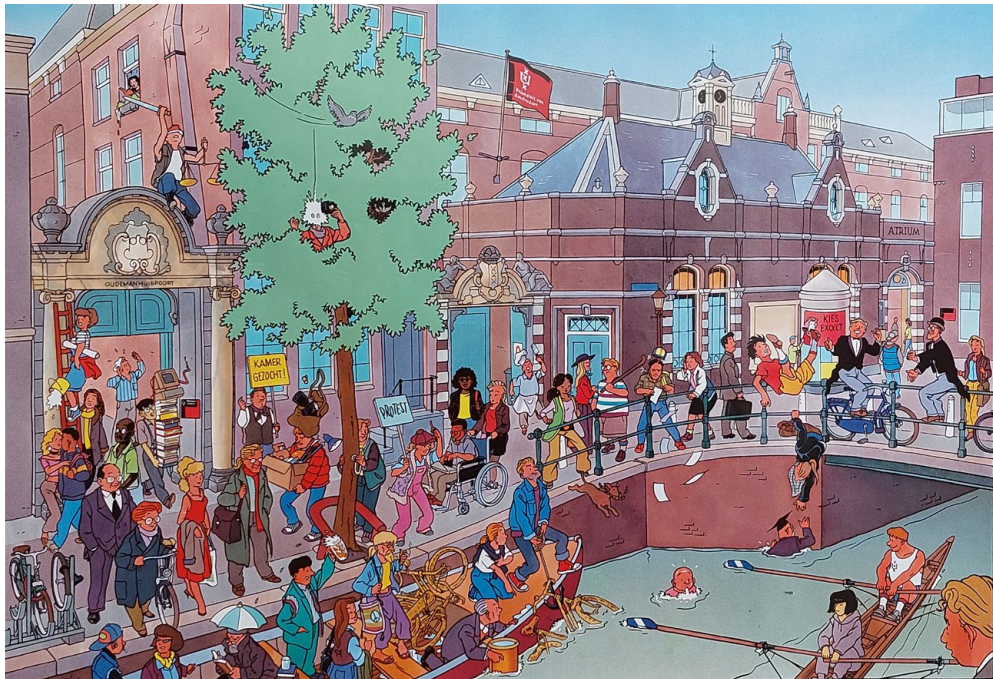
“En er komt waarschijnlijk een vogelfestival in 2025 in het Amsterdamse Bos! Ach, van vogels word je zo gelukkig.”

Dit was een mooie verzuchting om het interview mee te beëindigen. Marij leidde mij alle trappen af naar de voordeur. Aan de muur hingen kleinere en grotere schilderijen, ►

herinneringen aan de verschillende fasen van haar leven en dat van haar man. Wij bleven even staan voor de bekende prent/cartoon uit de jaren negentig van de UvA, getekend door Peter van Dongen, met daarop goed herkenbaar: de Oudemanhuispoort met Jankarel Gevers, Annemarie Grewel en Sijbolt Noorda.

“Fantastisch dat ik die prent op de kop heb kunnen tikken! Ik ben er erg aan gehecht: een groot deel van mijn leven heeft zich daar afgespeeld. De universiteit heeft mij veel gebracht!”

Wij namen hartelijk afscheid en, terwijl ik naar de tram liep, keek ik met andere ogen om mij heen: zouden er ook zoveel vogels in de Jordaan te zien en te horen zijn? ■

tekenaar Peter van Dongen. Voor de ingang van de Oudemanhuispoort zijn Jankarel Gevers, Annemarie Grewel en Sijbolt Noorda te zien

MARGOT LAS NOG EEN BOEK OVER OUDEREN

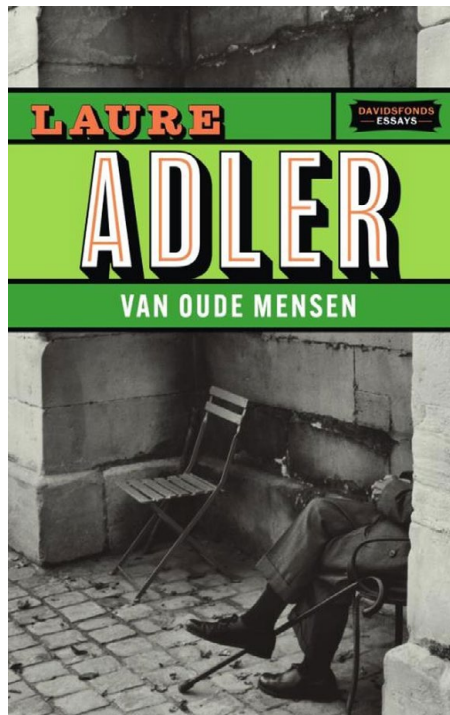
➔ Margot Taal

Van de redactie van *de Uitdienstbode* kreeg ik vanwege mijn afscheid het boek *Van oude mensen* van Laure Adler (2023, Leuven). Over ouderdom. “Dat onderwerp houdt je toch bezig?” vroegen ze. Wat zal ik zeggen: wie niet van ons, senioren? De redactie zou de redactie niet zijn, als ze niet meteen over een bijdrage voor het blad waren begonnen.

La voyageuse de nuit (2020, Parijs) heet het boek in het oorspronkelijke Frans. Het bevat essays, interviews en citaten van, meest Franse, filosofen en schrijvers van formaat. Zoals Marcel Proust, Simone de Beauvoir, Gustave Flaubert en Michel de Montaigne. Adler citeert overwegingen en uitspraken over het verloop van ouderdom, kenmerken van die levensfase, het imago van oude mensen en hun maatschappelijke positie, vroeger en nu.

Levensfasen

Als gewezen ontwikkelingspsycholoog vind ik het heel gewoon me in levensfasen te verdiepen. Zij het dat mijn vroegere expertise ophield bij de vroege volwassenheid. Een collega uit mijn toenmalige programmagroep hield zich bezig met de oude dag. Hij

concentreerde zich op cognitieve aftakeling. Dat vond ik wat beperkt. Ik hoopte dat die fase ook wat positiefs zou bieden. Immers, met een beetje geluk zou de ouderdom mijn collega, mij en mijn naasten ook overkomen. Van jongs af aan vond ik een volgend levensjaar, een volgend stadium, iets om naar uit te zien. Ik wilde opblijven

met oudjaar, net als oudere kinderen, ook kunnen schrijven, rekenen, ook met schoolreisje, naar de middelbare school, ongesteld worden, borstjes krijgen, ook iets met jongens. Later wilde ik ook studeren, een baan, carrière, kinderen krijgen, noem maar op. Ook toen daarna het leven doorging met ogenschijnlijk meer van hetzelfde, ouder worden bleef een voorrecht. Dezelfde kinderen werden immers groot, dezelfde echtgenoot werd levenspartner, in mijn werk ging ik de breedte in en vond nog meer verdieping.

Winst en verlies

En de ouderdom, biedt die iets om naar uit te zien? Adler noemt geraffineerde erotiek van rijpe vrouwen, maar evengoed seksueel onvermogen. Er is sprake van wegvloeiende levenskracht en levenswil die afneemt. Maar evengoed noemt men de ziel van ouderen ‘nog even levend als voorheen’. In de ouderdom zou sprake zijn van onvermogen *tout court*, het zou een tijd zijn van ‘nooit meer’. Men wordt kortademig, gaat minder horen, minder zien. Maar evengoed lees ik hoe men steeds meer geniet van kleine ►

dingen. En dat sommige beroemde ouderen nog op hoge leeftijd prachtig schilderen, schrijven, pianospelen, films maken en toneel regisseren en zich actief voor mensenrechten inzetten. Al verander je met het ouder worden, zeggen Adlers respondenten, innerlijk blijf je jezelf.

Zo te lezen is niet iedereen het eens over de kenmerken van ouderdom, wat ouderen nog kunnen en wat niet. Ondanks veranderingen jezelf blijven lijkt me wel iets; beperkingen spreken me niet aan. Al kent iedereen die en op elke leeftijd. Hoewel ook toen ik jonger was leeftijdgenoten kwalen kregen, wordt dat bij senioren veel gewoner. Totdat het onherroepelijke einde komt, moet iedereen daarmee genoeg nemen. Hoe doen we dat?

Tel uw zegeningen

Deze en gene in Adlers boek stelt dat ouderen moeten incalculeren wat ze niet meer kunnen. Voor wie ver reizen te vermoeiend wordt, is het zaak ermee te stoppen. Wanneer je knieën niet meer willen, is de marathon voor jou verleden tijd. Een voordeel van herinneringen, waar ik vorig voorjaar in *de Uitdienstbode* iets over schreef, is: je weet hoeveel je al gereisd hebt, hoe vaak de marathon gelopen, wat je hebt meegemaakt, bedacht, geschreven en gezegd. Toen je er zin in had en

Jezelf blijven, berusten in verlies

je het kon. Ook zegt men dat ouderdom een tijd is van berusting. Je rijkdom aan ervaringen neemt niemand je meer af. Troostrijk genoeg, lijkt me, om te berusten in verlies.

Andere bronnen in het boek noemen ouderdom een tijd dat je steeds opnieuw begint. Wat in eerdere levensfasen trouwens net zo goed gebeurde. Ook toen leerden we omgaan met veranderingen in ons lichaam en met andere capaciteiten. Al overheerste toen bij velen het gevoel dat het steeds beter ging. Bij verval ligt het accent misschien meer op aanvaarding, alvorens het de basis wordt om je bestaan een nieuwe draai te geven.

De maatschappij en wij

Hebben ouderen nog kwaliteit van leven? Het antwoord zoekt Adler in de maatschappij. Zo vindt ze dat in Frankrijk ouderendiscriminatie met kracht moet worden bestreden, zouden woonzorgcentra minder op gevangnissen moeten lijken en meer

personeel inhuren. En zouden bejaarden geen onderdeel van een verdienmodel uit mogen maken. Voor zover die misstanden in Nederland bestaan, moet dat ook hier gebeuren, inderdaad, maar zo'n omslag kan lang duren. Kunnen we er intussen, nu meteen, niet zelf het beste al van maken?

Berusten hoeft niet zuchtend te gebeuren, je zegeningen tellen moet niet al te moeilijk zijn. Veel ouderen kunnen ons tot voorbeeld dienen en oefening baart kunst. Waarom ons vastklampen aan ons vroegere leven? De norm waaraan een oudere zich spiegelt verandert met de leeftijd, neem ik aan. Een tandje minder wordt gewoon. Ook anderen zullen hun verwachtingen bijstellen. Zo niet, dan geven we een zetje in de goede richting. Niet verontschuldigd, maar met overtuiging: 'Dat kan ik niet meer.' Of korter nog: 'Dat kan ik niet.' Laten we onze aandacht, energie en tijd aan dierbaren besteden en aan bezigheden die ons blij maken. Wellicht dat ouder worden dan een voorrecht blijft, in plaats van een lot om tegenop te zien. Tot de dood ons scheidt?

"De dood gaat ons niet aan", zo citeert Adler Epicurus: "Zolang wij er zijn, is de dood er niet, en wanneer de dood er is, zijn wij er niet meer." ■

Willem Gerard Hofker, portrettist om den brode

Kennen velen de namen van de succesvolle portretschilders Thérèse Schwartz (1851-1918) en Jan Veth (1864-1925), die met hun werk ruim vertegenwoordigd zijn in de collectie van de Universiteit van Amsterdam, de naam Willem Hofker (1902-1981), uit een volgende generatie kunstenaars, zal – vermoed ik – bij weinigen een belletje doen rinkelen. Zijn oeuvre telt zeker achthonderd portretten. Tussen 1936 en 1972, dus over een periode van bijna veertig jaar, werd de UvA-collectie met zestien portretten van zijn hand uitgebreid.

Een westers kunstenaar op Bali

Als Hofker al bekendheid geniet, dan is dat vooral door werk dat hij tijdens een verblijf van 1938 tot 1943 op Bali maakte. In die periode kende dit eiland nog nauwelijks toerisme (gemiddeld zo'n tweehonderd per jaar) en was de invloed van het Nederlands koloniaal bestuur er bewust

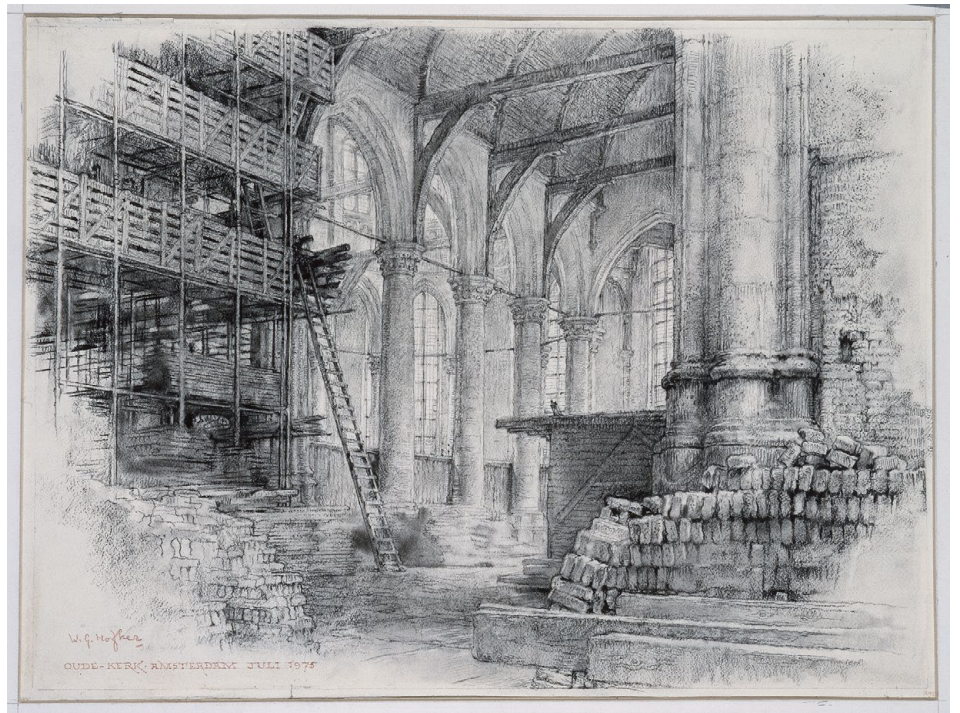
terughoudend ter bescherming van de Balinees-hindoeïstische cultuur. Hofker probeerde die min of meer ongerepte sfeer te vangen in tekeningen en schilderijen, overigens met heel veel oog voor jonge danseresjes. ►

De Balinese tempeldanseres 'Ni Sadri Lègong Klandris', olieverf op doek door Willem Hofker, © Erven Hofker, c/o Pictoright Amsterdam 2024

Deze schilderde hij veelal met onbedekt bovenlijf, met kleurige sarong en hoofddeksel, al dan niet tegen het decor van een Balinees heiligdom. Afgezien van een opdracht om een aantal tekeningen te maken, was hij in deze periode vrij kunstenaar; het werd zijn glorieus tijd. Zijn stijl in deze periode wordt wel omschreven als romantisch realisme. Pas sinds eind jaren tachtig van de vorige eeuw nam de belangstelling voor dit werk toe, vooral in Indo-Europese kringen. Inmiddels wordt hij beschouwd als een van de belangrijkste vertegenwoordigers van dit door westerse kunstenaars beoefende genre. Op de Aziatische kunstmarkt werd in 2021 voor een van zijn werken omgerekend ruim 750.000 euro betaald.

Hofker kan een natuurtalent worden genoemd, maar heeft ook veel aan zijn omgeving te danken. Via zijn vader kwam hij in contact met de Tachtigers en Hollandse impressionisten als Willem Witsen (zijn peetvader) en Isaac Israëls. De Haagse Academie voor Beeldende Kunsten waar hij zijn opleiding in 1917 begon bleek vrijwel meteen niet uitdagend genoeg, technische vaardigheid deed hij op aan de Rijksacademie voor Beeldende Kunst in Amsterdam waar hij tussen 1918 en 1924 les kreeg van docenten van naam en faam. Hij ontwikkelde zijn techniek verder door altijd – ook na zijn opleiding – echt altijd met zijn werk bezig te zijn. Bekendheid kreeg hij door de opdracht van de Koninklijke Paketvaart Maatschappij om voor het hoofdkantoor in Batavia een portret van koningin Wilhelmina te schilderen ter gelegenheid van haar veertigjarige ambtsjubileum in 1938. Die opdracht zou het leven van hem en zijn vrouw voor altijd veranderen. Want zij mochten het portret persoonlijk op Java afleveren waarbij zij een ticket kregen voor vrij reizen langs de eilanden van de Indonesische archipel. Dat bracht hen op Bali. In de ban van dit bijzondere eiland besloten ze er te blijven. Voor zo lang dat kon. Want bleef het op Bali tijdens de Japanse bezetting aanvankelijk relatief rustig, ook het echtpaar Hofker werd vanaf 1943 gescheiden in inter-

Interieur Oude Kerk in Amsterdam tijdens de restauratie, tekening door Willem Hofker in 1975, © Erven Hofker, c/o Pictoright Amsterdam 2024

neringskampen op Celebes (tegenwoordig Sulawesi). Omdat Japanners respect hadden voor kunstenaars mocht Hofker tijdens zijn internering blijven tekenen. Zijn werk werd via de kampoude door Japanners gekocht; de opbrengsten daarvan kwamen ten goede aan de geïnterneerden. (Ik verwijs voor deze periode naar *Kamp-schilders* van Jan Brokken uit 2022.)

Amsterdamse portretschilder

Na de oorlog zat terugkeer naar hun geliefde Bali door de daaropvolgende onafhankelijkheidsstrijd er niet meer in. Zij keerden in 1946 terug naar Nederland en kregen na een jaar een atelierwoning toegewezen op de Amsterdamse Zomerdijkstraat, in de buurt van andere kunstenaars zoals Charlotte van Pallandt en Jan Wolkers. Hofker kon in 1946 bij Arti et Amicitiae zijn Balinese werk nog exposeren en goed verkopen, maar daarna ging het moeizaam. Vlak na de Tweede Wereldoorlog heerste er armoede in Nederland en het kunstklimaat was intussen ook veranderd. COBRA zette de toon en niemand zat op een schilder als Hofker te wachten; hij werd zelfs enkele keren uitgesloten van de jaarlijkse expositie in Arti. Hij bleef evenwel vasthouden aan zijn laat-impressionis-

tische stijl, zowel voor zijn portretten als voor de rest van zijn opus. In 1948 werd zijn reputatie wederom door een koninklijke opdracht geholpen, nu vanwege een staatsieportret van de nieuwe koningin Juliana. Zo bleef hij aan het werk met een eindeloze reeks opdrachten voor portretten, wat hij naar ik heb begrepen hoofdzakelijk als een zakelijke aangelegenheid beschouwde. Portretten niet alleen van volwassenen, maar ook van heel veel kinderen. Bij de opdrachtgevers moet toch wel van enige welstand sprake zijn geweest. Uit de lijst van verkochte werken over de periode 1917-1981 die door Hofker zelf is aangelegd en bijgehouden vanaf 1927, en die is opgenomen in het boek van Carpenter, valt dat niet onmiddellijk af te leiden. Om redenen van privacy heeft Carpenter nooit de volledige achternamen opgenomen, wel de titulatuur. Uitgaand van een 'prof'-titel in deze lijst telde ik vijfendertig portretten van hoogleraren, van wie ik er twintig in verband kon brengen met een aanstelling bij de Universiteit van Amsterdam. Daaronder tot mijn verrassing een portret van de biochemicus B.C.P. Jansen. Toen ik bij de historische collectie van de UvA werkte, konden ►

we van de man, naar wie het B.C.P. Jansen Instituut was vernoemd, alleen maar een afbeelding op een plaquette vinden.

Een connectie met voormalig Nederlands-Indië

Wat bij nadere beschouwing opvalt is dat een aantal van deze geportretteerde UvA-hoogleraren een connectie met het voormalige Nederlands-Indië had. B.C.P. Jansen bijvoorbeeld vertrok in 1917 naar Nederlands-Indië, waar hij – volgens Wikipedia – twee jaar later hoofd werd van de farmaceutisch-chemische afdeling van het Geneeskundig Laboratorium te Weltevreden, terwijl hij daarnaast in 1927 benoemd werd tot hoogleraar in de Propedeutische Chemie bij de Geneeskundige Hogeschool in Batavia.

De alom gerespecteerde hoogleraar Paul Scholten (1875-1946) was betrokken bij de oprichting van de Rechtshogeschool in Batavia in 1924. Jaap Kunst (1891-1960), naar wie ook een instituut bij de UvA was vernoemd, heeft onderzoek in voormalig Nederlands-Indië verricht en staat bekend als grondlegger van de etnomusicologie. Gerard Leonard Smit Sibinga (1895-1963), hoogleraar Geomorfologie en fysische geologie, was geboren in Soerabaja. Wilhelmus Blandinus Catharinus van Tongeren (1911-1997) promoveerde in 1938 op *On the occurrence of rarer elements in the Netherlands East Indies: a spectrographic investigation in the range 3600-5000 Å*. Hoe belangrijk al onze (voormalige) koloniën waren voor wetenschappelijk onderzoek blijkt ook uit de titel van de dissertatie van de eveneens door Hofker geportretteerde Hendrik Engel (1898-1981), getiteld *Westindische Opisthobranchiate Mollusken* (1925).

Van de door Hofker geschilderde professorenportretten bevinden zich minstens zestien portretten in de collectie van de Universiteit van Amsterdam. In de gedrukte portretencatalogi van andere universiteiten vond ik in Groningen geen Hofker, in Leiden één, namelijk van R.P. Cleveringa en in Utrecht ook één portret en wel van W.P. Plate (1902-1983), hoogle-

Prof. dr. Pieter Zeeman (1865-1943), door Willem Hofker 1936, olieverf op doek. Collectie Allard Pierson, inv.nr 000.191. © Erven Hofker, c/o Pictoright Amsterdam 2024
Zeeman bewees dat licht onder invloed van magnetische kracht kon worden gesplitst, het zogenaamde Zeeman-effect. Hiervoor ontving hij, samen met de theoreticus Hendrik Lorentz, in 1902 de Nobelprijs voor natuurkunde. Linksboven staat onder PIETER ZEEMAN en boven AETATIS SUAE een streepjescode, spectraallijnen die verwijzen naar zo'n splitsing. Het lijkt bijna een grap die schilder en geportretteerde met de kijker hebben willen uithalen. Kort nadat Hofker Pieter Zeeman als zeventigjarige had geportretteerd, heeft hij ook een tekening van het geboortehuis van Zeeman in Zonnemaire (Zeeland) afgeleverd. Uit de ene volgde kennelijk de andere opdracht.

raar Verloskunde en Leer der Vrouwenziekten, indertijd bekend om zijn communiqués rond de bevallingen van de drie zonen van Beatrix. Deze Plate heeft ook een band met Indonesië. Zijn wieg stond in Modjokerto op Java. Of de deels gedeelde verledens onderwerp van gesprek zijn geweest tijdens de poseersessies, is de vraag. Ook al zou Hofker volgens Carpenter gemiddeld tien poseersessies voor een portret nodig hebben, hij moest zich in ieder geval schikken naar de beperkte tijd die een hoogleraar voor het poseren kon of wilde uittrekken.

Voor welk bedrag?

Johannes Cornelis Hendrik de Meyere, Pieter Zeeman en Lieven Ferdinand de Beaufort schonken hun portretten aan de universiteit, die mogelijk vervaardigd waren in opdracht van leerlingen, oud-leerlingen, collegae en vrienden. Dat was zeker het geval bij de portretten van Smit Sibinga en Van Tongeren, waarbij was bepaald dat het portret respectievelijk moest worden geplaatst in het Hugo de Vries Laboratorium en het Pathologisch-Anatomisch Laboratorium. Of radencommunist en sterrenkundige Anton Pannekoek (1873-1960) zelf opdracht aan Hofker heeft gegeven om van hem en zijn vrouw een apart portret te tekenen? In 1958 - zes jaar na de vervaardiging

- betaalde Pannekoek voor deze twee portretten 300 gulden aan de kunstenaar. In het jaar daarop ondernam de Historische Commissie stappen om het portret van (alleen) Anton Pannekoek voor de UvA te verwerven, waarvoor door de familie het keurige bedrag van 150 gulden werd gevraagd, wat nu neerkomt op 1181 euro. Voor het portret van Jaap Kunst, vervaardigd in 1956, is door de Historische Commissie van de UvA toendertijd 500 gulden betaald, nu zo'n 3434 euro. Over de opdrachten en onderlinge relaties valt nog wel het een en ander uit te zoeken. Maar mede door dit soort aankopen en opdrachten kon Willem Hofker in zijn levensonderhoud voorzien. En door dit soort opdrachten en schenkingen is de UvA-collectie aanzienlijk uitgebreid.

Met dank aan Seline Hofker en het Hofker Archief voor de afbeeldingen. ■

Bibliografie:

- Brokken, J. (2022). *Kampschilders*. Amsterdam: Uitgeverij Atlas Contact.
- Carpenter, B. in samenwerking met Hofker-Rueter, M. (1993). *Willem Hofker, schilder van Bali, 1902-1981*. Wijk en Aalburg: Pictures Publishers.
- Hofker, S., Orsini, G. (2013). *Willem Gerard Hofker, 1902-1981*. Zwolle: Uitgeverij de Kunst.
- Regteren Altena, I.Q. van, Van Thiel, P.J.J. (1964). *De portretgalerij van de Universiteit van Amsterdam en haar stichter Gerard van Papenbroeck, 1673-1743*. Amsterdam: Swets en Zeitlinger.

NA/Spaarnestadphoto © Eduard de Kam

Déjà vu

Zondag 21 mei 1995. Demonstratie van Milieudefensie tegen de groei van Schiphol. De fotograaf koos voor het spandoek, niet voor het aantal demonstranten. Behalve standaard-actievoerders, waren er ook moderne ouders met kinderen, keurige echtparen uit de door lawaai en kerosinestank geteisterde omgeving en goedgekapte grijze dames. Literaire leuzen zoals 'Schiphol: de arrogantie van Icarus' en 'Schiphol tevreden, natuur overleden' werden afgewisseld met recht voor zijn raap kreten als 'Rot toch op met je vijfde baan' of 'Vliegveld Lelystad ondergronds!'. Hier en daar klonk een spreekkoor: 'Schiphol is al groot genoeg, tralalalala', maar de meesten verkozen het om in waardige stilte tegen de uitbreiding van de luchthaven de straat op te gaan. De pers repte van een bedaagde demonstratie en vroeg zich af of het wel om een echte demonstratie ging. Het bezetten van een snelweg werd overwogen, maar het zou nog bijna dertig jaar duren voordat dát gangbaar werd. Dieren en milieu zijn zachte belangen, zoals UvA-hoogleraar Lucas Reijnders ooit opmerkte. Het vreedzame gedrag van de demonstranten is niet veranderd. Alleen sociale media ontbraken waardoor het gemopper van boze reizigers binnen de perken bleef. De moderne ouders en kinderen van toen zijn nu de grootouders en ouders van menig lid van Extinction Rebellion. Voor het overige geldt: *plus ça change, plus ça reste la même chose*.

EINDEJAARSLUNCH, ARTI ET AMICITIAE,

21 DECEMBER 2023

◆ Agnes Schreiner

Ook dit jaar is de animo voor de gezamenlijke eindejaarslunch groot. Het verschil tussen de aanmeldingen en de opkomst is gelukkig klein. Op het buffet heeft Arti et Amicitiae 81 borden klaargezet. Door tijdige afmeldingen wist het bestuur de wachtrij weg te werken. Om iedereen te verleiden niet te lang op één plaats te blijven zitten en van gezelschap te wisselen zijn de tafels niet gedekt. Onze voorzitter Kees Piena opent het buffet maar niet dan nadat hij de aanwezige kringleden welkom heeft geheten en de belofte heeft

gedaan later nog iets te zeggen (zie kader op de volgende pagina). Onder verwijzing naar Ian McEwans *Lessons* wil Piena net als vorig jaar liever niet terugkijken: “Aan het verleden kan niets meer worden gedaan, maar het heden kan nog aan de vergetelheid worden ontrukkt.” Ook gevoelsmatig blijft hij liever weg van het verleden, want “helaas maakt het afgelopen jaar

het wel heel gemakkelijk om het snel te willen vergeten”. Hij licht toe: “Wat een ongelooflijk klotejaar (vul gerust een ander woord in, als het maar tot uitdrukking brengt hoe verschrikkelijk het was). Een oorlog die voortduurt, een oorlog die begonnen is, overstromingen, hittegolven en bosbranden. Het houdt niet op. En dan heb ik de verkiezingen nog niet eens genoemd, waardoor ontkenneren van van alles grote invloed hebben verworven. We leren kennelijk niets van het verleden en maken ons van de toekomst een onjuiste voorstelling.”

Kloof

Piena waagt zich daarom ook niet aan de toekomst, maar spreekt wel graag zijn hoop uit: “Ik hoop dat we allen iets meer begrip voor anderen kunnen opbrengen, iets meer naar anderen omkijken en nadenken voordat we oordelen. Je kunt geen krant lezen of er wordt een nieuwe kloof gevonden; tussen rijk en arm, tussen jong en oud, tussen Noord en Zuid, tussen stad en platteland en tussen islam en christendom. En zo kan ik nog even doorgaan. Maar ik hoop dat we ons realiseren dat we die kloven voor een groot deel zelf gemaakt hebben en nog steeds zelf maken. Iedereen van ons kan proberen daar wat aan te doen. Ongetwijfeld zullen dat kleine stapjes zijn, maar als je geen stapjes zet, kom je nooit vooruit. Betrokkenheid en mededogen met anderen helpt, daar ben ik van overtuigd.”

Tot zover dominee Piena, zoals hij zelf zegt, en over tot de lunch: “Heb ook hierbij mededogen met de andere aanwezigen; dus kijk af en toe bij de zoveelste keer opscheppen rond of er nog mensen zijn die nog niet aan eten zijn toegekomen. Er is genoeg voor iedereen, althans dat zou zo moeten zijn.”

Kroketjes

De rij die zich vormt, is lang en duurt lang. Zoveel lekkers staat er op tafel. Om de vaart erin te krijgen is uw hoofdredacteur a.i. bij de variatie aan garnalen-, rundvlees- en kaaskroketjes gaan staan om de keuze duidelijk te maken en meteen daarop die keus in de tang te nemen om aan te reiken. Als de laatsten in de rij een bordje pakken om op te scheppen, is het buffet al veel minder rijk gevuld. De taartjes als nagerecht maakten het buffet nog eens extra feestelijk. We hadden nog een lange nazit. Wie zin had, bezocht de tentoonstelling in de bovenzalen van Arti. ▶

Kees Piena: "Zoals bij het welkomstwoord gezegd, moet ik nog een belofte nakomen. Ik heb Agnes Schreiner, hoofdredacteur a.i. van *de Uitdienstbode* beloofd, de leden van de redactie aan jullie voor te stellen. En dat doe ik met plezier omdat ik weet met welk een genoegen zij *de Uitdienstbode* voor ons maken, maar ook dat dit best tijd en inspanning vergt. En dat geldt zeker voor Agnes Schreiner, hoofdredacteur a.i. die zich bereid heeft verklaard het hoofdredacteurschap tijdelijk op zich te nemen toen de vorige hoofdredacteur vertrok. Maar ik hoop eigenlijk dat a.i. niet voor ad interim staat maar voor ad infinitum, dus tot in het oneindige. Dan hebben we Henriette Ritter. Voor haar moet ik helaas waarschuwen, zij is altijd op zoek naar een prooi voor een van haar mooie interviews. Mooi, omdat ik uit eigen ervaring weet dat je mooier door Henriette wordt

geportretteerd dan je bent. Vervolgens is er Menno Polak, bekend van zijn historische beschouwingen, hij leest wel eens een boek. Maar Menno wordt ook zeer gewaardeerd omdat hij zonder morren de verslagen van de redactievergaderingen maakt. De laatste aanwinst van de redactie is Jan Simons, die zo bekend is met artificiële intelligentie, dat ik hem ervan verdenk zijn artikelen te laten schrijven door ChatGPT. En dan bijna aan het eind de eindredacteur Madzy Koudstaal, die meer bekend is als de fotograaf, omdat iedereen haar tijdens onze bijeenkomsten voor en achter sprekers en publiek ziet rondstruinen om het plekje voor de beste foto te vinden. Naast de redactieleden zijn er nog een tweetal kringleden die aan bijna elk nummer van *de Uitdienstbode* meewerken; Marian Schilder met haar onvolprezen rubriek *Uva Erfgoed* en John Kleinen, die elke keer weer een prachtige foto uit zijn collectie weet te belichten. Dank aan jullie allen. En als iemand van de aanwezigen hier geïnteresseerd is in werken voor *de Uitdienstbode*, spreek een redactielid aan."

foto: Sijbold Noorda

UVA-NIEUWS

Vanaf 2024 is het mogelijk om Goede Vrijdag in te wisselen voor een andere religieuze, nationale, regionale of lokale feest- of gedenkdag. Men werkt dan op Goede Vrijdag vanuit huis en krijgt verlof op een andere dag. Bijvoorbeeld: Eid al-Fitr, Keti Koti of het Leidens Ontzet. Universiteitsgebouwen zullen op Goede Vrijdag gesloten zijn, afgezien van de bibliotheek en gebouwen waarin planten en dieren verzorgd moeten worden.

Op 29 februari vierde de Amsterdam Law Hub zijn vijfjarig bestaan. In die jaren is veel bereikt. De Vrouwenrechtswinkel, die de toegang tot het recht voor vrouwen wil verbeteren, is tot stand gekomen. Het Engelstalige mastervak Justice Entrepreneurship is ontwikkeld, dat erop gericht is nieuwe juridische of justitiële diensten op te zetten. Het 'incubatorprogramma voor start-ups' wil nieuwe bedrijfjes, zoals die bijvoorbeeld bij Justice Entrepreneurship kunnen ontstaan, ondersteunen.

Foto: Amsterdam Law Hub

VAN DE REDACTIE

✦ Agnes Schreiner

Het is een nummer geworden met onderwerpen die niet allemaal even licht zullen vallen. Sta maar eens stil bij thema's als verslaving en dementie. Deze onderwerpen zijn behandeld door zorgvuldig formulerende sprekers en met even zorgvuldige aandacht door onze verslaggevers op papier gesteld. Met Anne Marie Bos breidt de kring van verslagleggers rond de kernredactie zich uit. We verheugden ons al in een buitenschil van twee vaste rubriekschrijvers. Deze schil blijkt eveneens dikker te kunnen worden. De inbreng van Bea Krenn is een nieuwe bijdrage aan de rubriek 'Het getal'. Zij laat haar gedachten gaan over het groeiende aandeel buitenlandse studenten. Maar we zijn er nog niet, om de kernredactie heen is zich nog een concentrische cirkel aan het vormen, die van oud-redactieleden. Margot Taal boog zich over een boek met het thema 'ouderdom'. Dat thema – geef maar toe – valt samen met onze kring. Er zijn lezers die ons toevertrouwd hebben altijd te beginnen met het lezen van het interview. Die kunnen weer hun hart ophalen. Dat kunnen ook de lezers die zich voor het Uva-verleden interesseren. In de fotorubriek komt nog een ander verleden aan de orde, het actieverleden van Milieudefensie dat vraagt om stil te staan bij de demonstraties van nu.

ACTIVITEITENAGENDA

WOENSDAG 20 MAART

VOORDRACHT PAUL DE BEER;
BABYBOOMERS EN GEN-Z

WOENSDAG 10 APRIL

EXCURSIE STADSARCHIEF AMSTERDAM

WOENSDAG 29 MEI

VOORDRACHT ANNE BAKER;
GEBARENTAAL

WOENSDAG 9 JUNI

CONCERT UVA-ORKEST
J. PZN SWEELINCK

HOOFDREDACTEUR a.i.:

Agnes Schreiner

Eindredacteur:

Madzy Koudstaal

Redactieleden:

Menno Polak, Henriëtte Ritter,
Jan Simons

Fotografie:

Madzy Koudstaal,
tenzij anders vermeld

ONTWERP & LAY-OUT:

Liek van den Braak,
Lont - Grafisch werk

Vragen of opmerkingen?

Stuur een e-mail naar:
uva.uitdienstbode@gmail.com

COLOFON